

אור לגויים: המשמעות הגאולית של אירועי הימים המדהימים הללו

העולם משתאה נוכח העוצמה הישראלית ושואל: מה סיפור האומה הקטנטנה מהמזרח התיכון שעושה פלאות שלא עושות מעצמות? אנו רוצים להקדיש את השיעור לנושא מרתק: אחריות העם היהודי להפצת האמונה ושבע מצוות בני נח לכל באי עולם.

ב"ה | פרשת נח | תשפ"ה

מחדש האנושות אחרי המבול וכולנו אמורים להתייחס אליו? ב. יתירה מכך: למה חזל מתעקשים לפגום בדמותו של נח? איך קרה שה"צדיק" היחיד בכל התנך, האדם היחיד בכל 24 ספרי התנך שזוכה למחמאות מפליגות, נענש בהנמכה והקטנה ונדרש לגנאי?

ההסבר הוא שנה התעלם מבני נח, משכניו החוטאים ולא הרגיש אחריות כלפיהם. נח ראה עצמו כאיש בודד ואינדיבידואלי ולא איבר מכלל האנושות. זה אינו הצדיק היהודי והמנהיג שנושאים אליו עיניים. צדיק כזה טוב לבני נח, אבל הצדיקים שלנו תובעים מעצמם הרבה יותר: אחריות לבני עמנו - הצדיקים והרשעים - וגם להפצת האמונה בקרב מי שאינם בני עמנו, כמו אברהם שהפיץ אמונה לכל באי תבל ומסר נפשו להצלת אנשי סדום המושחתים.

נתחיל מההתחלה עם תיאור השבחים העצומים שמקבל נח. התורה עושה זאת בשלושה שלבים: ברגע הלידה, בבגרותו כשהוא מוצא חן בעיני ה', ולקראת המבול כשה' פורס בפניו את שבחיו.

התנ"ך לא מרבה במחמאות. הספר מתמקד בתיאור חייהם ומעשיהם של גדולי האומה ואינו קושר כתרם לראשיהם. אנו לא מכירים קומפלימנטים כמו 'אברהם איש החסד', 'משה הצדיק' ואהרן 'איש השלום'. גם לפני נח היו אנשים גדולים, אבל הם לא זוכים למחמאות בתורה.

למשל, מתושלח חי הכי הרבה שנים בהיסטוריה. רש"י כותב בפרשתנו (זר, ד) כי זה לא היה מקרה, אלא מדובר היה בצדיק גמור, עד שהקב"ה עיכב את רדת המבול שבעה ימים כדי לא להפריע לימי ה"שבעה" עליו. אבל התורה אינה מזכירה דבר מכל זה. דוגמה יותר בולטת היא חנוך (ה, כה): "ויתהלך חנוך את האלוקים - ואיננו, כי לקח אותו האלוקים". לא נאמר "וימת", אלא "ואיננו". כותב התרגום יונתן כי חנוך זכה לנשמה עצומה שלא התאימה

הכאב על האבדות הקשות מציף את הלב, משפחות שלמות מתפרקות וכל לב יהודי צועק 'ער מתי'. אבל במקביל מתרחשות תופעות הפוכות ובלתי נתפסות, וכמדומה שהקדושים והטהורים עצמם הי"ד מבקשים שנתעלה מעל הכאב ונתמקד בחלק המפתיע של הימים.

יהודי נכבד מארצות הברית אמר לי בערב החג: "אני מביט על מסך חדשות הטלוויזיה כאן ונדהם: מי שמנהל את העולם הוא ראש ממשלת ישראל. לא הנשיא בידן מחליט מה יקרה עם מחירי הנפט ושער הדולר, אלא איכות התקיפות הישראליות בכל רחבי המזרח התיכון".

המלחמה הקשה מתנהלת בכמה ממדים ואחד המשמעותיים ביניהם הוא מפגן הראווה של ישראל בעיני האומות. העולם משתאה נוכח העוצמה הישראלית ואנשים אינטליגנטים ולא משוחדים שואלים את עצמם: מה סיפור האומה הקטנטנה מהמזרח התיכון שעושה פלאות שלא עושות מעצמות? השאלות מובילות להתבוננות בקורות העם היהודי, שאין דרך להבינן ללא אמונה בהשגחה עליונה שמתערבת בהיסטוריה ומובילה את הטבע. כך המלחמה הקשה היא הכשרה לייעוד הגדול של "והלכו גויים לאורך ומלכים לנוגה זרחה". מתוך הזינוק אל פסגת החדשות העולמית, עם ישראל מבסס את ייעודו ההיסטורי להיות אור לגויים ומדריך להכרת האמונה בקב"ה.

כיון שכן, אנו רוצים להקדיש את השיעור לנושא מרתק שלא עסקנו בו עד היום: אחריות העם היהודי להפצת האמונה ושבע מצוות בני נח לכל באי עולם.

נתבונן בשתי תמיהות קשות שאינן נותנות מנוח: א. למה עם ישראל התנתק מנח? מדוע "בן נח" הוא כינוי לגויים והרי נח הוא

מחרשה.

אבל נח אינו מוצא מביא מנוח רק לאדם, אלא מוצא חן בעיני ה'.

בראשית ו,ח: ונח מצא חן בעיני ה'.

המילה "נח" היא אותיות "חן", משום שנח מצא חן בעיני ה'. השבח "נשיאת חן" הוא מיוחד במינו:

הטור הארוך – דורש בבראשית רבה לא שהיה כדאי לינצל (בזכות עצמו, שמעשיו לא היו מספיקים כדי להינצל מכלל אנשי דורו) אלא שמצא חן (בעיני ה'), נח אותיות חן.

ה"חן" אינו נובע מהאדם עצמו, הוא אינו "יופי" שהוא תכונה באדם עצמו. אלא החן נמצא בעיני הזולת המתבונן. הזולת מוצא נעימות וחביבות באדם נושא החן. כמו "ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים", "ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה". בכך מתעצמת החביבות של נח: זה לא שהיו בו מעשים טובים כמו שיש באנשים אחרים, אלא גרם תענוג מיוחד **למעלה והקב"ה** מצא חביבות ונעימות בו.

לכן, אגב, נאמר "שקר החן והבל היופי", כי היופי הוא מציאות אמיתית, אלא שהיא "הבל", ואילו החן (שאינו של יראת שמים) הוא לכתחילה שקר ודמיון בעיני המתבונן. כך גם משמעות הגמרא:

סוטה מו,א: שלשה חינות הן, חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה, חן מקח על מקחו.

ישנם מקומות שהם גרועים ושפלים וכל זאת בני האדם הגרים בהם מחבבים אותם. שכן "חן מקום על יושביו": החן נובע מהחיבור שחש האדם אל מקומו ולא מתכונה אובייקטיבית שיש במקום. כך מספר המדרש (בראשית רבה לז,טו) על ריש לקיש שעסק בתורה ברחוב בטבריה. הייתה אז שעתה היפה של טבריה, בתור בירת הגליל, כששכנה בה הישיבה של רבי יוחנן. שמע שתי נשים יוצאות מהעיר ואומרות: "ברוך הבורא שהוציאנו מהמקום הרע הזה". שאל מהיכן הן? אמרו מהיישוב "מזגא". אמר: מכיר אני אותו מקום ואין בו אלא שני עמודים, אלא שחן מקום על יושביו¹.

אחרי שמספרים שנח הביא מנוחה בלידתו ומוצא חן בעיני ה', שהם מתנות מלמעלה כאמור, ממשיכה התורה בפרשתנו לספר שמעשיו עצמם היו מתוקנים להפליא.

בראשית ו,ט, ז,א: אלה תולדת נח, נח איש צדיק, תמים היה בדרתיו, את האלוקים התהלך נח ... ויאמר ה' לנח בא

למידות העולם הזה. נשמתו עלתה השמימה והפכה להיות ממלאכי השרת העילאיים בשם "מטטרון", שהוא ה"סופר" והכותב של מעלה.

בסוף מסכת חגיגה מסופר כי למלאך מטטרון ניתנה זכות לשבת שעה אחת ביום לפני ה' כדי לכתוב את זכויותיהם של ישראל, ומכאן השתלשלה טעותו של אלישע בן אבויה. כשהוא נכנס לפרד"ס כאחד מ"ארבעה שנכנסו לפרדס" וראה את מטטרון יושב לפני ה', הגיע למסקנתו הכפרנית כי כנראה "שתי רשויות למעלה": יש 'שני אלוהויות', אלוהי הטוב ואלוהי הרע שנאבקים ביניהם.

בכל זאת כל השבחים הללו מתוארים במדרשים, אבל לא בתורה עצמה. עד שהגענו לנח והשבחים עליו מתחילים מיד ברגע לידתו:

1. בראשית ה,כח: ויחי למך שתיים ושמונים שנה ומאת שנה ויולד בן – רש"י: שממנו נבנה העולם. כט: ויקרא את שמו נח לאמור זה ינחמנו ממעשנו ומעיצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה' – רש"י: יניח ממנו את עצבון ידינו. עד שלא בא נח, לא היה להם כלי מחרישה והוא הכין להם והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים חטים מקללתו של אדם הראשון ובימי נח נחה.

בעוד שכל הנולדים עד עתה הוזכרו בשמותיהם ("ויחי מתושלח ויולד את למך"), נח מוזכר תחילה במילה "בן" ורש"י מפרש: "מלשון בניין עולם". נולד הילד שיבנה את העולם. מעבר לכן, למך, אביו, זיהה ברגע לידתו כי הנולד עתיד להניח את סבל האדמה מבני האדם. מובא במפרשים כי נח נולד עם שני סימני זיהוי חריגים שהעידו על גדלותו. ראשית, הוא נולד מהול והיה מקובל בידיהם מאז גזירת אדם הראשון, כי הילד הראשון שיוולד נימול, יבשר סוף לקללת האדמה. שנית, הוא נולד עם אצבעות מפוסקות אחת מהשנייה. בעוד שבני האדם לפניו נולדו עם כף יד מחוברת כמשטח אחד, כמו כף, משום שהם חרשו והפכו את האדמה עם ידיהם, נח נולד עם אצבעות מפוסקות שלא יאפשרו לו לחרוש את האדמה בידי. אביו – במקום לחשוש שנולד לו בן פגום וחסר – הבין כי הוא עתיד להפוך את העולם ולהמציא מכשיר מתוחכם לחרוש את האדמה. בהערה² הובא חידוד נאה.

שפתי חכמים: וכי למך נביא היה שידע זה? אלא בבראשית רבה מובא שנולד מהול, ובשעה שהקב"ה ארר את האדמה, אמר לאדם: עד שתוליד אדם מהול.

פירוש הרא"ש: עד נח לא היה להם פיסוק אצבעות והיו יכולים לחרוש בידיהם, וכשראה למך שנולד נח עם פיסוק אצבעות ולא יוכל לחרוש בידי, הבין שעתיד לתקן כלי

1. לפי הגישה הזו, שנח היה הראשון שנולד בפיסוק אצבעות, מבאר רבי יהונתן אייבשיץ (יערות דבש א סוף דרוש יא) גמרא תמוהה (כתובות ה,א): "מפני מה אצבעותיו של אדם חרות כיתדות? כדי שאם ישמע דבר שאינו הגון – יתחב אצבעו לתוך אוזנו". ותמוה מה יש להקשות על טבע הבריאה? למה לא חקרו על צורת האף ואצבעות הרגליים? אלא שכל האיברים נבראו מתחילה בצורתם ואין להקשות על מעשה המלך. אבל אצבעות היד השתנו מצורתם המקורית ולכן עלתה השאלה למה השינוי? הגמרא עונה שלכל האיברים יש כיסוי – עפעפיים לעיניים, שפתיים לפה, וכן אפשר לשאוף מהפה ולא מהאף ולא להריח, אבל לאוזן אין כיסוי. לכן נעשה השינוי עם האצבעות, שיהיה ברור מטרתו.

2. זה ההסבר לשיטת בית הלל שמשנים מפני השלום ובכל מקרה משבחים את הכלה שהיא "נאה וחסודה". שכן "חן אישה על בעלה" ואצלו היא באמת חביבה.

שדורשים לגנאי - לפי דורו היה צדיק ואילו בדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם.

אתה וכל ביתך אל התיבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה.

יש דורשים לגנאי את המילה "בדורותיו". היא באה לצמצם את ההתלהבות ולהדגיש שלא ניסחף בשבחי. מדובר היה רק בצדיק יחסי לדור שפל, אבל בדור אחר לא היה נקרא אף לגלילת התורה.

וכל אחד עומד נדהם: הרי מצווה לדון את כל האדם לכף זכות. פשטות המשנה כפשוטה: את "כל האדם" ואפילו רשע. כך מבואר ברכינו בחיי שם, שאפילו ברשע מוחזק וידוע, ככל שהמעשה הספציפי הוא אפור ואפשר לפרשו לטובה - נכון לפרשו לזכות.

רכנו בחיי אבות שם: דבר הניכר לעיניים שהוא עניין רע - אי אפשר לדון לזכות, אבל כשרואה עושה דבר שיכול לדון אותו לשני צדדים - יש לדון אותו לזכות והוא בכל אדם [אפילו רשע בדברים אחרים].

בהסבר הדבר כתבו שמשפט הזכות חשוב עבור האדם הן עצמו:³ א. מובא בגמרא (שבת קכז) "הן את חברו לכף זכות, דנים אותו מן השמים לכף זכות". היינו שכשם שאדם דן את חברו - כך דנים אותו ולכן מוטב תמיד לדון לכף זכות. ב. אדם שמלמד זכות על חברו שהתכוון לטובה - חי בעולם של חיוב וגורם לעצמו לייקר את התורה. אך מי שחושד בכולם, מוזיל את ערך המצוות בעיני עצמו.

מה פתאום, אם כן, לדחוק את הפסוק לכף חובה ולגנאי, אם אפשר לפרשו בטוב לזכות ולשבח?

עוד צריך להבין את השאלה הראשונה בה פתחנו: מדוע התנתקנו מנח ואיננו מתייחסים אליו כלל? במיוחד ש"בני אדם" הראשון הוא כינוי לכלל המין האנושי כולל עם ישראל, ככתוב "בהנחל עליון גויים בהפרידו בני אדם"?

נדרים לא: קונם שאיני נהנה לבני נח - מותר בישראל ואסור בעובדי כוכבים. וישראל מי נפיק מכלל בני נח? כיון דאיקדש אברהם, נקראו על שמו.

הגמרא עצמה מקשה כיצד התנתקנו מנח, ועונה שלאחר התקדשות אברהם, נקראים על שמו. אבל ההסבר צריך ביאור: הרי אברהם עצמו הוא בן נח וכלול בו? למה איננו יכולים להיקרא גם על שמו של אברהם וגם על שמו של נח, כמו שיש שלושה אבות?

מה אפוא לא נוח בדמות של נח? אנו רוצים לפתח יסוד שמוכא בספרים רבים והרבי מאריך בו בכמה מקומות. אחר כך נקשר את הדברים במיוחד לנושא שלנו: חובת הפצת שבע מצוות בני נח.

ב. הרב גדליה משה גולדמן היה אדמו"ר בעיירה זוועה באוקראינה. הסובייטים הגלו אותו למחנה עבודה בסיביר לאחר שהואשם בפעילות דתית. יום אחד קיבל זימון דחוף למשרד

נח זוכה לשבחים נפלאים כמותם לא נאמרו בכל התנ"ך. אפילו יוסף נרמז רק בפסוק "על מכרם בכסף צדיק", אבל לא נאמר בשם המפורש: "יוסף הצדיק". נח הוא יחיד ומיוחד מכל בני האדם, משום שהוא עשה את הבלתי יאומן. הוא היה צדיק "בדורותיו" ו"אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה". נח מצא את הכוחות לשחות נגד הזרם בדור המושחת בהיסטוריה. להתאזר בתעצומות עוז וגבורה ולהיות ייחודי ושונה מעולם רקוב עד היסוד.

בעוד שטבע האדם להיכנע לסביבה ולהיות תבנית נוף הולדתו. כך מספרת הגמרא על התנא רבי אלעזר בן ערך, בכיר תלמידי רבן יוחנן בן זכאי, שהלך לעיר דמיוסית שהייתה מקום החיים הטובים ושקע בנהנתנות וביטל תלמודו. לכן ציווה בפרקי אבות "הוי גולה למקום תורה", כי אדם אינו יכול ללמוד בסביבה זולה. בכל זאת נח ניצח את הסטטיסטיקה ומצא את הכוחות להיות צדיק בסדום.

בפרטיות: בתחילה משבחת אותו התורה, שהוא "צדיק תמים". אחר כך כשהקב"ה מדבר עמו ישירות לפני המבול, אומר עליו שהוא "צדיק לפני בדור הזה". רש"י מפרש כי אומרים מקצת שבחו בפניו ולכן נאמר רק "צדיק" ולא "תמים". אבל החיד"א מביא פירוש נפלא בשם הבית יוסף, שמעצים ומחדד את צדקותו העצומה והבלתי צפויה של נח ביחס לשכניו.

"צדיק" הוא תואר שבין אדם לחברו ובמיוחד רומז לצדקות ביצר הזנות. כמו יוסף שנקרא "צדיק" ששלט ביצרו מול אשת פוטיפר (הכלי יקר מוסיף שהוא רומז גם לצדקות ביצר הגזל והממון). ואילו "תמים" ... את האלוקים התהלך נח" רומז לתמימות האמונה בה', כמו שנאמר "תמים תהיה עם ה' אלוקיך". לכן שני התארים בתחילת הפרשה רומזים לכל חיי נח: בתחילה הצטדק מול דור המבול שהשחיתו בזנות וערוה, ואחר כך הצטדק מול דור הפלגה, שהשחיתו בכפירה בקב"ה. אבל כשהקב"ה מדבר עם נח לפני המבול, כשדור הפלגה עוד לא קרה, מזכיר רק "צדיק".

פני דוד להחיד"א: שמעתי בשם מרן הרב יוסף קארו כי הנשמר באות ברית קודש נקרא 'צדיק' והנשמר מעבודה זרה נקרא 'תמים', דכתיב 'לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, קוסם קסמים מעונן ומכשף ... תמים תהיה עם ה' אלוקיך'. נח נמצא בשני דורות - דור המבול שחטאו בזנות ודור הפלגה שחטאו בכפירה, ולכן בתחילת הפרשה אומר 'צדיק תמים' על שני הדורות ואילו בדור המבול אומר לו הקב"ה 'כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה', כי דור הפלגה עוד לא התרחש.

והנה למרות ובניגוד לכל האמור - השבחים העצומים והחד פעמיים שנאמרו על נח, רש"י מצטט את דברי חז"ל שהופכים את הקערה על פיה.

2. רש"י: 'בדורותיו' - יש מרכותינו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאילו היה בדור של צדיקים היה צדיק יותר. ויש

3. ראה בהרחבה באתר "עולמות", ערך "דון לכף זכות".

המחנה ועמו זומן יהודי נוסף, מבוגר וחולה. המפקד בישר שהם משוחררים ועליהם לחתום על כמה טפסים קודם.

הרב נעצר: זה היה יום השבת ואסור לחתום. אמנם זה שחרור ממצב סכנה, אבל מצד שני הוא לא בסכנת פיקוח נפש. המקום אינו פוגע בחייו והוא אדם בריא וחזק שיכול לשרוד. הוא רחה את העט ואמר שאינו יכול לחתום על המסמך. המפקד צעק שהוא יישאר כאן לנצח, אבל הוא התעלם.

המפקד פנה אל היהודי המבוגר והגיש לו את הטפסים לחתום, אבל האיש שנכח בגדלות הנפש של הרב, סירב גם הוא לחתום. לתדהמתם, הרב ביקש את העט ואמר שהוא יחתום עבור השני. שכן הלה מבוגר וחולה ופיקוח נפש עבורו להשתחרר שעה קודם. המפקד השתתק. הוא מעולם לא ראה אחווה כזו ואמר: "לכו הביתה, אני אחתום עבורכם".

נח הוא צדיק תמים, אבל הוא לא הצדיק שלנו. הוא לא המנהיג מעורר ההשראה אליו נושאים את העיניים. כי נח חי לעצמו ולא הרגיש חלק מכלל הציבור. הוא ראה את עצמו כאדם יחיד שחי עם משפחתו ולא חלק מהאנושות. הוא שומע מהקב"ה שעומדת לנחות גזירת כליה מוחלטת על העולם כולו והוא לא קם לצעוק. מיליארי בני אדם עומדים להיחנק במים, חיים שלמים עומדים להיעלם והרב אינו נוגע לו. אז ימותו כמה רשעים. איפה הוא ואיפה אברהם שמתחנן להציל את אנשי סדום הרעים, תוך שמסכן עצמו בעזות כלפי שמיא? היכן נח והיכן משה רבינו שגוזר לפני הקב"ה, למחות שמו מהתורה, אילו יהרוג את חוטאי העגל?

יתירה מכך: ניתנות לו 120 שנה לבנות תיבה, כדי שיראו השכנים וישאלו שאלות, אבל הוא לא מנצל את הזמן לכנסי התעוררות וסליחות. כמו יונה הנביא בשעתו, הוא מסתגר בתוך התיבה. זה מנוגד לחלוטין למחשבה היהודית. יהודי יודע שהוא ערב לכלל ישראל והצרה של הפרט היא צרה שלו.

אנו עומדים בימי השנה לאסון השבעה באוקטובר וכמה התנהגות אחרת ראינו. ישי ונועם סלוטקי שמעו על הקורה ברצועת עזה ויצאו לכיוון העוטף כדי להילחם במחבלים. שניהם נהרגו בקרב ובני המשפחה חרטו לעילוי נשמתם את המשפט "גיבור הוא מי שלא עומד מנגד".

האדמו"ר מקוצק כינה את נח בתואר "צדיק בפרווה". כלומר, כאשר אדם רוצה להתחמם, הוא יכול להדליק תנור והוא יכול להתכסות במעיל פרווה. ההבדל הוא, שכשאר מציתים תנור, גם **הסביבה מתחממת** וכאשר מתכסים בפרווה, רק **הלובש עצמו מתחמם**.

הרבי הביא כמה פעמים וארט של הבעל שם טוב על הפסוק "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה". יש צדיקים שהם בבחינת "ארז",

הם מרשימים ומעוררים יראה, אך הם אינם נותנים פירות. הם אינם מועילים לסביבה שלהם. אך יש צדיקים שהם בבחינת "תמר", הם משפיעים את הטוב שלהם גם סביבם. הצדיק המושלם הוא זה שמשלב הן את התועלת של התמר והן את היופי האישי של הארז. הוא מצטיין הן בין אדם למקום והן בין אדם לחברו.

3. דברים רבה יא,ג: מהו 'ואת עלית על כולנה'? מדובר במשה שנתעלה יותר מהכול... נח אמר למשה: אני גדול ממך, שניצלתי מדור המבול. אמר לו משה: אני התעלתי-תי יותר, שאתה הצלת עצמך ולא היה בכך כוח להציל את דורך, אבל אני הצלתי את עצמי והצלתי את דורי כשהת-חייבו כליה בעגל.

ליקוטי שיחות כה/20: הכלל הידוע לפיו התורה לא כותבת לשון מגונה, הוא רק **בסיפורי התורה**, אך כאשר מדובר על **הלכה ודין**, נוקטת התורה לשון ברור ואף אם הוא לא נקי (כמו שהמילה "טמא" מופיעה פעמים רבות בפרשת שמיני). וכך לגבי נח: מצאנו עניינים אצל נח, בהם לא הייתה צדקתו בשלמות ואם התורה לא הייתה מסייגת שהיה צדיק רק "בדורותיו", היינו חושבים שכך ראוי לנהוג לכולנו. לכן מציינת התורה את היפך שבחו של נח, כדי ללמד הוראה ברורה כיצד ראוי לנהוג.

המשך חכמה' כותב וארט חריף: נח מתואר בתחילת הפרשה כ"צדיק תמים", אבל בסוף הפרשה נאמר: "ויחל נח איש האדמה וייטע כרם". בסוף ימיו הוא מתואר כסתם 'פלאח', עובד אדמה. ואילו אצל משה רבנו מוצאים את ההיפך הגמור: בתחילת דרכו הוא מתואר כ"איש מצרי" ואילו ביום האחרון לחייו נאמר הכינוי הנעלה שמובא אי פעם לגבי האדם: "איש האלוקים".

ללמדך כי **לא מפסידים מהתמסרות לזולת**. אדרבה, **הדרך להתעלות היא באמצעות השפעה על אחרים**. כאשר אדם עוסק בנתינת רוחניות, הוא מגלה בתוך עצמו רמות של קשר שלא היה יכול להגיע אליהם בדרך אחרת ומוחו וליבו נעשים זכים אלף פעמים ככה.

משך חכמה ט,כ: נח משנקרא 'איש צדיק' נקרא 'איש האדמה', ומשה משנקרא 'איש מצרי' נקרא 'איש האלקים'. דיש שתי דרכים בעבודת ה': מי שמייחד עצמו לעבודתו יתברך ומתבודד, ומי שעוסק בצרכי צבור ומבטל עצמו בשביל הכלל. וצריך להיות שמי שמתבודד יעלה מעלה

4. אביו של הרבי, הגאון המקובל רבי לוי יצחק, כותב דבר מבהיל: משה אומר "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין - מחני נא מספרך אשר כתבת". פשוט הפסוק הוא **שבין כך ובין כך** מחני נא מספרך. אף אם תמחול לישראל - אני כבר איני רואה עצמי ראוי להנהיגם. שכן הקב"ה אמר לו: "ואעשה אותך לגוי גדול". אכלה את ישראל ח"ו ואעמיד ממך זרע חדש ומתוקן. משה שמע בזעזוע וזרק את המפתחות. (הדבר מתאים עם העובדה שנחקק שמו מפרשה חשובה בתורה, אף שהקב"ה מחל לישראל בסופו של דבר. שכן דיבר בין כך ובין כך).

איפה משה ואיפה נח ששומע שעומדים להשמיד כל העולם ולקיים האנושות מזרעו ומקבל בשוויון נפש?

5. מובא בספרי קבלה כי **משה היה התיקון וההשלמה לנח**. משה ניצול בתיבה, וגם אצלו נאמר "וגם מצאת חן בעיני". ועוד פרטים. בכך מבוארים דברי הגמרא (חולין קלט): "רמז למשה מן התורה מניין? 'בשגם הוא בשר' - 'בשגם' בגימטריה משה". ותמוה: הרי כל התורה שמותיו של משה ומה נצרכו לרמז? אלא ביקשו רמז למשה לפני המבול ובדורו של נח, שכן משה הוא התיקון לחטאי נח.

משמע שמתן תורה פנה לכתחילה לכלל האנושות, אלא שמבני ישראל הוא דרש חיים שלמים של תרי"ג מצוות ואילו מהגוי דרש שבע מצוות בסיסיות. כמובן, המפרשים מאריכים למצוא ביאור בדבריו, אבל הרבי מפרשם בפשטות:

תוכן מליקוטי שיחות כו/138 ואילך: תכלית מתן תורה היא לא רק שיהודים יקבלו עול מלכות שמים ועול מצוות, אלא לפעול 'והיה ה' למלך על כל הארץ', שתורגש מלכות ה' בכל העולם כולו ... אלא שבמשך הדורות היו ישראל במצב של בריחה ומנוסה מהאומות ולא היו יכולים לקיים התכלית שנועדה להם ולכן לא מצאנו הרבה עיסוק בזה בין הפוסקים. אבל בזמננו, כל אחד שיכול בלא כפייה לפעול על הגוי (על ידי קשרי מסחר וכדומה) לקבל שבע מצוות שלו - צריך להשתדל בכך.

בהערה⁶ הובא סיפור מדהים על יהודי עיקש, שעורר את אמונתו של ביל גייטס.

בהתאם למהלך הזה, הרבי מבאר במקומות אחרים שתי נקודות נפלאות. בעבר הארכנו בתמיהה גדולה ומתבקשת: מה פתאום חוזר אברהם בסוף ימיו אל הגר ויולד ממנה 6 ילדים גויים למהדרין? במיוחד ששרה גזרה עליו להתנתק מהגר והקב"ה הסכים ואמר 'כל אשר תאמר אליך שמע בקולה'?

הארכנו כי אברהם הוא "אב המון גויים" ונועד להפיץ האמונה הכללית בכלל האומות. אברהם הוא אביו של ישמעאל בנו הגדול ואומר "לו ישמעאל יחיה לפניך" וכך שואף להמשיך ולהפיץ אמונת הייחוד בכלל האומות. הדרך הכי טובה להפיץ אמונה היא **ללדת אותה**. ללדת את המאמינים שילכו בדרכו של אברהם ולכן לאחר מיתת שרה, ממשיך בתפקידו ויולד עוד גויים שיפיצו אמונתו בין האומות.

עוד נקודה נפלאה: אחד המדרשים המפורסמים ביותר הוא תמוה מיסודו. משה פותח את פרשת "וזאת הברכה" בפסוקי שבח לעם ישראל: "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן". רגע לפני מתן תורה, ה' עזב את הר סיני ויצא לסדרת פגישות במעוזי אומות העולם - ב"הר שעיר ומדבר פארן", ערי הבירה של בני הדורים שלנו - עשו, עמון ומואב וישמעאל. לא פחות ולא יותר, ה' הציע להם לקבל את התורה הקדושה ורק לאחר שהאומות דחו את ההצעה, מחוסר יכולת לעמוד בדרישות עשרת הדברות, ה' הציע אותה לנו שענינו באהבה "נעשה ונשמע".

מעלה והשני ירד ממדרגתו, הנה בכל זאת מצאנו שנה הת- בודד ולא הוכיח את בני דורו ... ואחר שנקרא איש צדיק ירד ממדרגתו ונקרא איש האדמה. ואילו משה נקרא איש מצרי שהוכרח לצאת לגלות הואיל ומסר עצמו על ישראל בהריגת מצרי ובסוף נקרא 'איש אלקים' שהגיע לתכלית השלמות מה שיוכל האדם להשיג.

עד כאן דברים ידועים שנכתבו בארוכה בליקוטי שיחות ובכמה ספרים. אמנם כלולה כאן תפישה רחבה יותר. עולה השאלה הרי דורו של נח היו גויים גמורים ומנין שנה חייב לפעול לתקנם? איך אפשר להשוות בין מסירות משה לישראל ובין התביעה מנח לגבי בני נח? אלא מוכח שאחריות האדם היא לכל באי עולם. אם רואה אדם חוטא ביחס למה שנדרש ממנו ויכול להשפיע עליו לתקנו - חייב לעשות זאת. כמו אברהם שהפיץ אמונה לכל באי עולם הנוכריים ואחר כך מסר נפשו עבור אנשי סדום. וזה המקום להאריך קצת בסוגיית שבע מצוות בני נח.

שתי הפרשיות הראשונות בתורה מתארות את עשרים הדורות הראשונים לבריאה, שנמתחו על פני 2000 שנות העולם הראשונות. למעשה, מדובר **ברוב שנות התנ"ך**, כפול מהאלף שנים האחרונות שמדברות בישראל וכל אחד שואל את עצמו: מה זה שייך לתורת משה? מה האריכות אודות גויים גמורים שאין להם דבר עם הקמת ישראל?

ההסבר הפשוט ביותר הוא, **שהתורה מדברת גם אל האומות**. התורה אינה רק תורת ישראל, אלא נועדה להשפיע גם על האומות לקיים את שבע המצוות שניתנו להם. חז"ל למדו מהפסוקים בפרשת בראשית ופרשתנו שבני נח הצטוו בתורה בשבע מצוות בסיסיות, שעניינן אמונה בה' אחד וקיום סדר העולם התקין. דרך קלה לזכור את השבע היא א-ב-ג-ד ועוד שלוש מצוות החמורות.

4. שבע מצוות ב"נ: איבר מן החי, ברכת השם, גזל, דינים, עבודה זרה, שפיכות דמים וגילוי עריות.

הרמב"ם כותב חידוש עצום בהלכות **מלכים ח: משה רבנו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל**, שנאמר 'מורשה קהילת יעקב' ... וכן ציווה משה מפי הגבורה, לכוף כל באי העולם לקבל כל מצוות שנצטווה נוח ... והוא שיקבל אותן מפני שציווה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבנו.

6. בשנת 2013 נחתמה העסקה הגדולה בישראל עד אז: וורן באפט קנה את חברת "ישקר", שמייצרת כלי חיתוך מתקדמים לשבבי מתכת. לצד הכבוד עלה החשש כי המשקיע יוציא את החברה מהארץ ויפגע בפרנסה המקומית. באפט הזמין עיתונאים מהארץ לפגישה עם חברי הדיקטוריון במטה החברה באומהה, נברסקה.

אחד העיתונאים הכלכליים, עופר פטרסבורג, ניהל שם שיחה קטנה עם ביל גייטס, יו"ר מייקרוסופט לשעבר, שמכהן גם כחבר דירקטוריון אצל באפט. הם החלו לפטפט על כסף ועל מה גייטס יכול לקנות עם עשרות המיליארדים שלו? גייטס אמר משפט סתום: "אני יכול לקנות הכל חוץ מדבר אחד: **שבת של יהודי**". פטרסבורג הלך לברר במה מדובר וזה הסיפור: קיווי ברנהרד, יהודי שומר מצוות מדרום אפריקה, הוא מרצה בתחום הכלכלה המודרנית. הוא כתב רכ-מכר כיצד להעתיק "תכונות של נמרים" לעולם העסקי.

פעם קיבל הזמנה מבכיר בחברת מייקרוסופט להרצאה בפני בכירי החברה. ברנהרד ראה שמועד ההרצאה חל בשבת והוא סירב. הבכיר היה בטוח שזה עניין של כסף והציע להכפיל את התשלום, אבל לשווא. ברנהרד אמר שהשבת חשובה לו יותר מהפרסום כמי שהופיע בפני ביל גייטס. ההרצאה עניינה את החברה והם דחו את פתיחת הכנס ליום חול כדי לשמוע אותו. חלפו שנים מאז, אבל ביל גייטס לא היה מסוגל להשתחרר מרגע ההשראה הזוה, שיש אנשים שזכו למשהו שהוא יותר גדול מכסף.

ואיך לומר, המדרש משבש מערכות וגם פוגע בנו מאוד באופן אישי: וכי ה' התכוון בריצנות לתת להם את התורה?! וכי אנחנו היינו האפשרות השנייה והפחות מועדפת?! הרי מאות שנים קודם תוכנן שאנחנו נקבל את התורה וכל ההשתלשלות ההיסטורית מאז הבחירה באברהם, יצחק ויעקב, הובילה לשם? שנה קודם מתן תורה, ה' שולח את משה לגאול את ישראל ממצרים ומבטיח "בהוציאך את העם ממצרים, תעבדון את האלוקים על ההר הזה". אחר כך מחולל שרשרת נסים מדהימה ומביאנו להר סיני, ומה פתאום פותח במשא ומתן מקביל עם האומות? מה פשר ה'חזזור' המוזר אחרי אומות העולם, שנייה לפני החופה, כשכבר קטפו את הפרחים והתזמורת מכינה כלים?

ההשקפה המקובלת בקרב המפרשים היא, שזאת הייתה הצעה מדרומה. סוג של 'פייק משא ומתן'. עורכי דין מנהלים לפעמים משא ומתן פיקטיבי עם חברה מסוימת, רק כדי לשפר את התנאים מול החברה אליה רוצים להגיע או למנוע טענות עתידיות על מכרז לא הוגן שלא הוצע לכלל המתחרים. כך הקב"ה פנה לאומות כדי למנוע טענות שהתורה הקדושה לא הוצעה להם.

עם זאת, קשה להציג את הקב"ה - ש'חותמו של הקב"ה אמת' - בתור מתחזה שנוקט בטקטיקות של רמייה והעדר יושרה. מה אפוא סוד הפנייה לאומות העולם קודם מתן תורה?

הרבי מפתח רעיון גדול (התועדויות תשמב א/223, תשמא א/92): הצעת התורה לאומות העולם, נועדה **להכשיר את הדרך לכך שהם יקבלו עיקרים מרעיונותיה**. אף שהם דחו את הצעת הנישואים הראשונה, אבל לאחר שאדם מקבל הצעת נישואים, הוא נשאר

קרוב אליה לעולם וגם אם יסרב לה בפועל. התורה פונה בעיקר לישראל, אבל מצפה לשנות את העולם כולו באמצעות שבע מצוות בני נח ולכן הייתה הפנייה לאומות כדי ליצור חיבור בסיסי בינם ובין התורה.

אכן להעיר שהמסרים של 'עשרת הדברות' נקלטו בראש האומות והפכו להיות הבסיס של המוסר העולמי. אם אברהם היה יחיד בעולם שהאמין בא-ל אחד, כנגד כלל האנושות שהאמינה ב'פגאניות', באלים מוחשיים מעץ ואבן, אברהם הפך להיות האדם המשפיע בהיסטוריה וארבעה מיליארד איש (נוצרים ומוסלמים) מאמינים באמונתו בא-ל אחד שאינו נראה בעיניים. אם התורה אוסרת אלימות מכל סוג שהיא, ככתוב "שופך דם האדם באדם דמו ישפך" ו"לא תרצח", ללא הברל אם מדובר באדם בריא, נכה, לוקה בשכלו, עבד, ומחמירה אפילו בצער בעלי חיים ללא צורך. זאת כנגד ההשקפה שהייתה מקובלת אצל האומות הנאורות, שיצרו חילוקים בין בני חורין בעלי דם כחול ובין עבדים שלא היה להם מעמד, בין בריאים לחיי נכים ולוקים בשכלם, והתירו קרבות גלדיאטורים לשם שעשוע אכזרי בין אדם ובעלי חיים. הנה חלפו השנים והשקפת התורה הפכה להיות התפיסה המקובלת אצל כל אדם נורמלי, ואפילו דורס חתול מועמד לעונש.

בהערה⁷ הובאה תוספת מיוחדת במינה להשלמת העניין. הימים הללו מעניקים אפוא הזדמנות כפולה ומכופלת להכשיר קרן ישראל בעיני העמים וליישר דרך למלך המשיח, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש ויתקן כל העמים לעבדו שכם אחד.

7. היסוד של הרבי מתעצם, לאור רעיון חשוב שמאריך בו הכלי יקר (שמות כח, מצוין לדבריו בהתועדויות תשנב ב/211 הערה 7). נוסח 'עשרת הדברות' מעלה תמיהה עצומה: כיצד קיבלנו שתי גרסאות שונות לעשרת הדברות? מהי סיבת ההבדלים הבולטים בין נוסח עשרת הדברות בפרשת יתרו - הטקסט המוכר בתור "הלוחות הראשונות" שקיבל משה בשמים, ובין נוסח עשרת הדברות שאומר משה בפרשת ואתחנן ונכתב על גבי ה"לוחות השניות" שהכין משה בעצמו?

הכלי יקר מלקט עשרה שינויים בולטים ומהם: 1. בפרשת יתרו נאמר **"זכור את יום השבת"**, ואילו בפרשת ואתחנן נאמר **"שמור את יום השבת"**. 2. מטרות השביתה בפרשת יתרו היא לזכר **בריאת העולם**, "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וינח ביום השביעי". אבל בפרשת ואתחנן נאמר טעם חדש למצוות השבת: זכר **ליציאת מצרים**, "כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלוהיך משם ביד חזקה". 3. שכר כיבוד הורים בפרשת יתרו הוא: "למען יאריכון ימך", ואילו בדברות השניות מוסיף משה עוד כמה מילים: **"ולמען ייטב לך"**. 4. כל אחת מהדברות האחרונות בפרשת יתרו, כתובה בפני עצמה - "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנוב וגו'". אבל בפרשת ואתחנן הן כתובות עם ו' המוסיף: "ולא תנאף ולא תגנוב ולא תענה ברעך עד שקר". 5. בדברות הראשונות נאמר "לא תחמוד", שפירושו איסור עשיית מעשים להשגת רכוש הזולת. בעוד בדברות אחרונות נאמר עוד שתי מילים: "לא תחמוד ולא תתאוה", שפירושו איסור על חמדה בלב בינו ובין עצמו.

הכלי יקר עונה רעיון יסודי: הקב"ה עצמו העניק שתי גרסאות לעשרת הדברות. הדברות הראשונות הן **אוניברסליות** ומשקפות את הציפיות של הקב"ה מכלל האנושות, בעוד הדברות האחרונות הן **פרטיקולריות** (פרטניות) ומשקפות את התביעות העודפות והייחודיות מבני ישראל.

הדברות הראשונות הן אלו שהציע הקב"ה לאומות לקבל על עצמן. **וגם לאחר שסירבו להצעתו, הוא ציפה שהאומות יושפעו מעם ישראל ויקבלו את דרישות התורה. לכן העניק בהר סיני עשר דברות אוניברסליות, מתוך מחשבה כי האומות ירגישו קשר אליהן וישמעו וילמדו.** אולם לאחר ארבעים שנה, משה העניק בחשאי, בשם ה', דברות עם דרישות מוסריות גבוהות יותר למטיבי לכת, כפי שנתבע מעם ה'.

בכך מובנים כל השינויים: 1. בדברות הראשונות נאמר "זכור את יום השבת", שזו החוויה החיובית של השבת, כמו קידוש וסעודה בליל שבת, דבר נעים ונחמד שגם גוי יכול לעמוד בו. אולם בדברות השניות שמיועדות לישראל נאמר "שמור", שהיא דרישה עודפת להימנע מכל מלאכה, כראוי לעם הנבחר שמעניק עדות לכל באי העולם על נוכחות השכינה בעולם. 2. מצוות השבת בפרשת יתרו היא "זכר למעשה בראשית", שהוא ערך אוניברסלי הנוגע לכל באי עולם. אולם הדברות השניות קובעות את השבת "כזכר ליציאת מצרים", אירוע ייחודי לעם ישראל שיצאו ממצרים ומחייב אותם שבועתיים. 3. בדברות ראשונות נאמר "למען יאריכון ימך", שהוא הבטחה לאריכות ימים בעולם הזה, אולם בדברות האחרונות נוספת הבטחה על שכר בעולם הבא, "ולמען ייטב לך" - בעולם שכולו טוב. 4. בדברות הראשונות נאמר "לא תנאף, לא תגנוב", שהם איסור על ניאוף וגניבה כפשטן. אמנם בדברות אחרונות נאמר וא"ו המוסיף, לרבות החמרות נוספות (ניאוף שיש בו כעין רציחה, דהיינו הוצאת זרע לבטלה, וגניבה שיש בה כעין ניאוף, כמו ייחוד עם פנויה, שיש בה טעם מים גנובים). 5. בדברות ראשונות נאמר "לא תחמוד", משום שהדרישה מגוי היא רק להימנע ממעשה חמור. אבל בדברות השניות נאמר הרבה יותר: "לא תתאוה" בלב, משום שיהודי נדרש לשליטה עצמית מלאה ואפילו בטירת המחשבה.

נמצא שלא רק שה' **רצה** לתת התורה לאומות, אלא נתן **בפועל תורה שיכולה להשפיע עליהם**. ומובן שבועתיים, שמתן תורה הכשיר לב האומות לייעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה, לעבדו כולם שכם אחד".

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il